

Magyar Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskola

A hely szelleme és az egyetemes művészet interferenciái
Veszelszky Béla és James Turrell világtengelye

DLA értekezés tézisei

Korodi János

2013

Témavezető: Dr. habil, DLA Károlyi Zsigmond

A személyes jelenlét élménye köti össze az utóbbi évek környezet-portréit, melyeket táguló körökben a budapesti otthonom környezetétől, Európa különböző helyszínein át, majd az amerikai kontinensen fejlesztettem.

A jelentéktelennek tűnő köztér részletek mindenkit érintő kisugárzása, a hely, a *genius loci* hatása érdekel, mely meghatározza a szellemi környezetet, az építészetet, és természetesen a festményeket is. Ez a hatás valójában egy interakció. Az emberi megnyilvánulások gyökerei nagyban hordozzák közvetlen közegük, a természetes környezetük vonalait, gesztusait – és viszont: a kulturális környezet végül mindenben felmutatható vízjelként ivódik a tájba.

A hagyományos festői technika, a fény és árnyék, a formák és színek jó eszközként szolgálnak a személyes érzékelés kifejezéséhez. A kompozíciókkal a látványban rejlő rétegzett információt, a hely szellemét szabadítom föl, és fogalmazom képpé. Az absztrakt tartalom a mindennapi látványban él. Repetitív munkamódszerrel készülő sorozataimban az egyre egyszerűsödő épületek a képeken, valójában ritmusokká, festői módszerekkel létrehozott zenei rendszerekké alakulnak át. Minden hely valamilyen hullámhosszon rezeg. A megfelelő részlet kiválasztásával, és megfelelő eszköz, illetve anyaghasználat mellett az adott kompozíciók, kép kivágások megőrzik az adott hely jellegét, vizuálisan is befogadható komplexitását. Sorozataimban ennek megfelelően törekedtem reflektálni pillanatnyi helyzetemre, a közvetlenül át az egyetemesre.

Az értekezés címében megjelenő interferenciák kifejezés a tulajdonképpeni kérdés, és ez értekezésem első tézise is: a mű alakítja a szellemi környezetet, s teremti meg a *genius loci* (a hely szellemét), vagy ez utóbbi hat az alkotóra, aki művét, mint médium, a hely szellemének befolyása alatt hozza létre? Vagy mindkét tényező fennáll, a kettő interferál, és ebből az ütközésből születik mind a hely szelleme, mind a mű, s ezek együttes jelenléte fejt ki hatást a befogadóra – már amit a befogadó percepciója ebből beenged. Hol és hogyan lehet tetten érni ezeket az impulzusokat?

Szűkítésként két művész, Veszelszky Béla és James Turrell életének és művészetének egy bizonyos pontján – tézisem szerint azonos idea mentén, egymásnak valamiképp aránytalan hasonmásaiként és ellentéteiként – egyedi, mégis a 20. század emberére általánosan is jellemző pszichológiai folyamatok során létrejött művén keresztül tekintek az identikus hely problémájára.

Az értekezés során meghatározom a helynek mint önálló impulzusforrásnak megjelenését festmény-sorozataimban saját munkafolyamatom szempontjából. A megkülönböztetett hely fontosságát emelem ki mind a saját, mind a vizsgált művészek kapcsán.

Értekezésem fő tézise a benne vázolt két életműben meghatározott helyek művészet-pszichológiai jelentéstartalmának és a – létrejöttük során alkotóikra ható – *genius loci* distinkciójára vonatkozik. Tehát arra, hogy felmutatható-e az alkotót befolyásoló környezeti tényezők összessége mint műalakító elem, vagy ez csak együtt értelmezhető, az adott művész pszichológiai alkatával, szociális helyzetével.

Veszelszky Béla életének, motivációinak, művészetének rövid bemutatásával közelítek a kiválasztott objektumhoz,

amelyet a művész létezéséhez, alkotómunkájához szükséges segédeszközként határoztam meg. Megmutatom továbbá, hogy bár az objektum – a Gödör – későbbi kanonizáció híján műként nem létezik, a megvalósult Veszelszky-festmények tekintetében mégis jellegzetes szerepet kapott, és története révén a művészet és valóság közötti senki földjén helyezkedik el.

James Turrell életének, motivációinak és művészetének bemutatását követően a kiválasztott műtípus eklatáns példáját – a Roden Cratert – járom körül, és a hely-specifikus mű mint a személyes percepció aktusa szempontjából helyezem Veszelszky mellé. Turrell vulkánjában a Veszelszky-féle kiskerti meditáció világtengelyét látjuk viszont műtárgyként.

Ha a felfelé nyitottság szimbolikája az egyik létmódból a másikba való átmenetet jeleníti meg, a két művész esetében ez az *axis mundi* egyszer segédeszköz a mű létrehozásához, másszor maga a mű.

A saját rendszeremben e világtengelyt a festmény műfaján belül, a létélmény megidézésével határozom meg.

Mindkét művész vallásos affinitása, magányosságra vágyó személyisége, jellemző elkülönülése a társadalomtól párhuzamot mutat az objektum-típussal, amely mindkettejük életében és életművében szignifikáns helyet kapott. A Roden Crater (1.) versus Gödör (2.) képtelen szembeállításra érdekel, a két művész teljesen eltérő szociokulturális térben és időben megvalósuló aktivitásaként. Ezek hasonló motivációt sejtetnek, amely közösségre végül remélem, sikerül is rámutatnom. Ezzel a hely szellemére vonatkozó kérdés is választ kap, hogy ezek a helyek az alkotók életműve szerves részeként beépülnek-e az adott oeuvre-t befogadó kontextusba.

Értekezésem konklúziójaként megállapíthatom, hogy a kutatott életműveken belül a különböző jelentéssel bíró, ám egyaránt univerzális töltéssel rendelkező tereptárgyak, a személyes művészeti gyakorlatom során sajátos szinkronba kerültek. Így helyezhetők egymás mellé egy privát kánon részeként, és válhatnak – talán a hely szelleme kérdésén is túl – a további munkát inspiráló idea alapjaivá.

